

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η επέτειος των 100 χρόνων από την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας (29 Οκτωβρίου 1923-2023) μαζί με τη γοητεία της αναστοχαστικής δύναμης της ιστορίας με παρακίνησαν να ξεκινήσω ένα ιστορικό και πολιτικό οδοιπορικό στη γειτονική μας χώρα, για να ερευνήσω, να γνωρίσω και να κατανοήσω την ιστορία και την πολιτική της. Να μάθω για τους ανθρώπους, για τη ζωή τους, τη θρησκεία και τον πολιτισμό τους. Να γνωρίσω καλύτερα τα βασικά χαρακτηριστικά της κραταιάς Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που προηγήθηκε του έθνους-κράτους, να εξετάσω την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας από τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ και να προσπαθήσω να ερμηνεύσω την μακρόχρονη ηγεμονία του σύγχρονου πολιτικού Ισλάμ, υπό τον αήττητο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Η έρευνά μου, βιβλιογραφική και επί του πεδίου, συνοψίζει τα σημαντικότερα ιστορικά, πολιτικά και πολιτισμικά γεγονότα και προσφέρει μία ευσύννοπτη, απροκατάληπτη και κατά το δυνατόν αντικειμενική γνώση, αποφεύγοντας δικές μου προσωπικές αξιολογικές κρίσεις. Το βιβλίο παρέχει τροφή για περαιτέρω έρευνα, κριτική σκέψη και καθαρή ματιά στην ιστορία. Το στοιχείο που του προσδίδει πρωτοτυπία και μονα-

δικότητα είναι ότι, μαζί με τους μεγάλους πολιτικούς σταθμούς, συμπεριλαμβάνει και τους φεμινιστικούς αγώνες, τους οποίους οι ιστορικοί συνήθως παραλείπουν. Το παρόν βιβλίο τοποθετεί τους αγώνες των γυναικών για ισότητα και αξιοπρέπεια εκεί όπου ανήκουν: στην ιστορία της Τουρκικής Δημοκρατίας.

Πολλά θεωρητικά και πραγματολογικά στοιχεία αντλώ από την επικοινωνία μου με πολιτικούς, δημοσιογράφους, φεμινίστριες, διανοούμενους και συγγραφείς της Τουρκίας, καθώς και από τη διδακτορική μου έρευνα, τη θητεία μου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, από το *Κοράνι* και τις παρεμβάσεις μου υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των γυναικών της Τουρκίας. Σε μία κρίσιμη ιστορική περίοδο για τις σχέσεις της Τουρκίας με την Ευρώπη και την Ελλάδα (1997-2004), συμμετείχα ενεργά στον διάλογο και τις σχετικές διεργασίες ως μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και ιδιαίτερα από τη θέση της προέδρου της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων (FEMM). Θα ήμουν ευτυχής, αν γνώριζα την τουρκική γλώσσα και είχα πρόσβαση σε πρωτογενείς πηγές ιστορικών στοιχείων. Ωστόσο, ωφελήθηκα τα μέγιστα σε γνώση, μέσα από συναντήσεις, συζητήσεις και μελέτη άρθρων και κειμένων έγκριτων Τούρκων και Ελλήνων πανεπιστημιακών, δημοσιογράφων και συγγραφέων.

Την πρώτη εμπειρία προεκλογικής περιόδου της Τουρκίας, αλλά και της ηγεμονικής συμπεριφοράς του Ερντογάν, απέκτησα τον Ιούνιο 2011, όταν έμεινα ένα μήνα στην Κωνσταντινούπολη, για να παρακολουθήσω την εκστρατεία των κομμάτων και ιδιαίτερα των υ-

ποψηφίων γυναικών, στις εκλογές της 12ης Ιουνίου 2011. Η φωτογραφία του Ταγίπ Ερντογάν, στις απανταχού αναρτημένες γιγαντοαφίσες, δίπλα σε ένα τεράστιο 2023, ήταν το πρώτο πράγμα που με εντυπωσίασε μόλις έφτασα στην Πόλη. Γνωρίζοντας την πορεία του από την εποχή που ήταν δήμαρχος Κωνσταντινούπολης, αναλογίστηκα το μέγεθος της φιλοδοξίας του και του μεγαλόπνοου σχεδίου του να συνδέσει το όνομά του με κάτι μεγαλειώδες. Ίσως με κάτι ισάξιο ή ανώτερο και από την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, σκέφτηκα. Τι άλλο θα μπορούσε να προοιωνίζεται η μακρόχρονη καμπάνια, ήδη από τις εκλογές του 2011, για την επέτειο των 100 χρόνων; Ο σκοπός του Ερντογάν να είναι παρών και προπαντός ηγεμών ήταν από τότε ορατός και αισθητός. Προφανώς, όχι μόνο για να τιμήσει τα 100 χρόνια της Τουρκικής Δημοκρατίας και τον ιδρυτή της Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, όσο για να συνδέσει τη δική του ηγεμονία με μεγαλείο αντίστοιχο και ανάλογο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην ακμή της. Όλες οι κινήσεις του Ερντογάν, στο διάστημα των τελευταίων ετών, συνεπικουρούμενου και από τον κυβερνητικό του εταίρο εθνικιστή Ντεβλέτ Μπαχτσελί, έδειχναν ότι στόχος του είναι στην επέτειο των 100 χρόνων να εμφανίσει τον Κεμάλ περίπου ως μειοδότη, αφού υπέγραψε συνθήκες που εξαφάνισαν από το χάρτη την Οθωμανική Αυτοκρατορία, για να ιδρύσει έθνος-κράτος.

Η στρατηγική επέκτασης της επιρροής της Τουρκίας και το νεο-οθωμανικό όραμα του Ερντογάν πλαισιώνεται με μεγαλόπνοα «αυτοκρατορικά» έργα: το προσωπικό του παλάτι, το «Λευκό Σαράι», σύμπλεγμα

300.000 τ.μ. (30 φορές το μέγεθος του Λευκού Οίκου), το μεγαλοπρεπές Grand Çamlıca Mosque, χωρητικότητας 100.000 πιστών, η μετατροπή της χριστιανικής Αγίας Σοφίας, μνημείου παγκόσμιας κληρονομιάς, σε τζαμί, η διώρυγα της Κωνσταντινούπολης, το αεροδρόμιο (το μεγαλύτερο του κόσμου), το υποθαλάσσιο ευρασιατικό τούνελ που συνδέει την ευρωπαϊκή με την ασιατική πλευρά της Κωνσταντινούπολης, η γέφυρα Οσμανγκαζί – τρίτη κρεμαστή στον Βόσπορο, το σχέδιο για το κανάλι (Canal Istanbul), ένα πανάκριβο και συγκρουσιακό έργο που θα συνδέει τη Θάλασσα του Μαρμαρά με τη Μαύρη Θάλασσα, αυτοκινητόδρομοι, γέφυρες, νοσοκομεία, αλλά και μεγάλα έργα στην κατεχόμενη Κύπρο. Ουσιαστικά, ο Ερντογάν ρητά και άρρητα δηλώνει την επιθυμία του να εκτοπίσει τον Κεμάλ από τη συνείδηση του τουρκικού λαού και να καταγραφεί ο ίδιος ως ο μέγας αναμορφωτής και πατέρας μιας Τουρκίας αντίστοιχης και ισάξιας του μεγαλείου και της ισχύος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο νέος αιώνας της Μεγάλης Τουρκίας, όπως διακηρύσσει ο Ερντογάν, ξεκινάει με την επέτειο των 100 χρόνων, στις 29 Οκτωβρίου 2023!

Ο αναθεωρητισμός, ο αυταρχισμός και ο μεγαλοϊδεατισμός του Ερντογάν γιγαντώθηκαν κατά την δεύτερη δεκαετία της εικοσαετούς θητείας του. Η αίσθηση μεγαλείου εκφράστηκε συχνά με μεγαλοστομίες για τη «Μεγάλη Τουρκία», τη «Γαλάζια Πατρίδα», τα «σύνορα της καρδιάς μας», τον χάρτη με το μισό Αιγαίο, τις καθημερινές απειλές κατά της Ελλάδας (θα έλθουμε μια νύχτα...), τις νέες συμμαχίες στη Μ. Ανατολή, μαζί με Πούτιν και Ιράν, τις διάφορες διπλωμα-

τικές και διαμεσολαβητικές πρωτοβουλίες για την ενέργεια, τα σιτηρά και τον πόλεμο της Ουκρανίας, προκειμένου να ενισχύσει τον διεθνή του ρόλο. Ως νέος Σουλτάνος ονειρεύεται την επανασύσταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τα σύνορα του 17ου αιώνα, που εκτεινόταν από την αραβική χερσόνησο και τους καταρράκτες του Νείλου στην Αφρική, νότια, μέχρι τη Βασόρα, τον Περσικό Κόλπο και το ιρανικό οροπέδιο στα ανατολικά, σχεδόν μέχρι το Γιβραλτάρ στα δυτικά και μέχρι τα Βαλκάνια, τις ουκρανικές στέπες και τα τείχη της Βιέννης στα βόρεια.

Ωστόσο, η αλαζονεία του Ερντογάν υπέστη σοβαρό πλήγμα, όταν στις 6 Φεβρουαρίου 2023 ο εγκέλαδος χτύπησε θανάσιμα την Νοτιοανατολική Τουρκία, ισοπεδώνοντας ολόκληρες πόλεις, με χιλιάδες νεκρούς και τραυματίες. Οι εικόνες των κατεστραμμένων πόλεων και οι προσπάθειες ανεύρεσης καταπλακωμένων από τα ερείπια ανθρώπων προκάλεσαν κύματα συμπόνιας και αλληλεγγύης, όπου γης. Πρώτοι οι Έλληνες, οι γείτονες της διπλανής πόρτας, έσπευσαν να βοηθήσουν με όσα μέσα διέθεταν. Αυτομάτως, ξεχάστηκαν τα μίσση και τα πάθη, οι παραβιάσεις του εναέριου χώρου και οι απειλές του Ερντογάν και η Ελλάδα έσπευσε να συμπαρασταθεί προσφέροντας υλική και ηθική στήριξη. Η διπλωματία των σεισμών έκανε πάλι το θαύμα της, όπως ακριβώς είχε συμβεί το 1999 με τους σεισμούς στο Ιζμίτ (Νικομήδεια) κοντά στην Κωνσταντινούπολη, με αποτέλεσμα μια μακρά περίοδο ειρηνικών σχέσεων, άρσης του ελληνικού βέτο για την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας με την ΕΕ, ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ και εγκαι-

νίαση εποικοδομητικού διαλόγου. Κατά τον ίδιο τρόπο, μετά τους σεισμούς στην Νοτιοανατολική Τουρκία, οι δύο πλευρές συμφώνησαν σε μορατόριουμ, μια ειρηνική περίοδο μέχρι τα μέσα Σεπτεμβρίου, βοηθητική και χρήσιμη τόσο για τη θερινή τουριστική περίοδο 2023, όσο και για την προεκλογική δραστηριότητα: 14 και 28 Μαΐου εκλογές στην Τουρκία, 21 Μαΐου και 25 Ιουνίου στην Ελλάδα¹.

¹ Βλ. εξαιρετική ανάλυση για τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις: Αλέξης Ηρακλείδης, *Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειος, 50+1 όψεις των Ελληνοτουρκικών διενέξεων*, εκδ. Σιδέρης, 2020, και Θάνος Βερέμης, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών σχέσεων 1453-2003*, εκδ. Σιδέρης, 2003.